

RAB tagasiside finantseerimisasutustele

Ülevaade teadetest, mille finantseerimisasutused 2019. a RABile saatsid, ja nende kasutamisest RABi poolt

2019. aastal saatsid finantseerimisasutused rahapesu andmebüroole (RAB) **1188** teadet. Finantseerimisasutused on teatajate seas väga olulisel kohal, kogu teadete arvust moodustasid finantseerimisasutustelt saadud teated 2019. aastal veidi vähem kui viiendiku, 19%.

Tabel 1. 2019. aastal RABile saadetud teadete jagunemine teataja gruppide kaupa

Teataja grupp	Kokku
Krediidiasutused	2905
Finantseerimisasutused	1188
Teise riigi asutused ja isikud	519
Professionaalid	506
Virtuaalvääringu teenuse pakkujad	400
Hasartmängukorraldajad	250
Riigiasutused	231
Muud kohustatud isikud	75
Seaduse mittekohustatud isikud	90
KOKKU	6164

Finantseerimisasutuste 2019. aasta saadetud teadete puhul annavad tooni rahasiirdamise ja maksevahendusega seotud teated.

Tabel 2. 2019. aastal finantseerimisasutuste poolt RABile saadetud teadete jagunemine teatega seotud tegevusala ja kahtluse liikide kaupa.

Teatega seotud tegevusala	CTR	STR	UTR	UAR	TR_UAR	ISR	Kokku
Maksevahendus	480	40	24	23	0	1	568
Arveldus- ja sularaha siirdamine	4	65	60	199	201	1	530
Investeeringu-, väärtpaberitehingud	0	15	9	8	0	0	32
Laenuhingud	0	14	10	5	0	0	29
Valuutavahetus	13	4	3	1	0	0	21
Liisingutehingud		4	1	1			6
Kindlustustehingud	0	1	1	0	0	0	2
KOKKU	497	143	108	237	201	2	1188

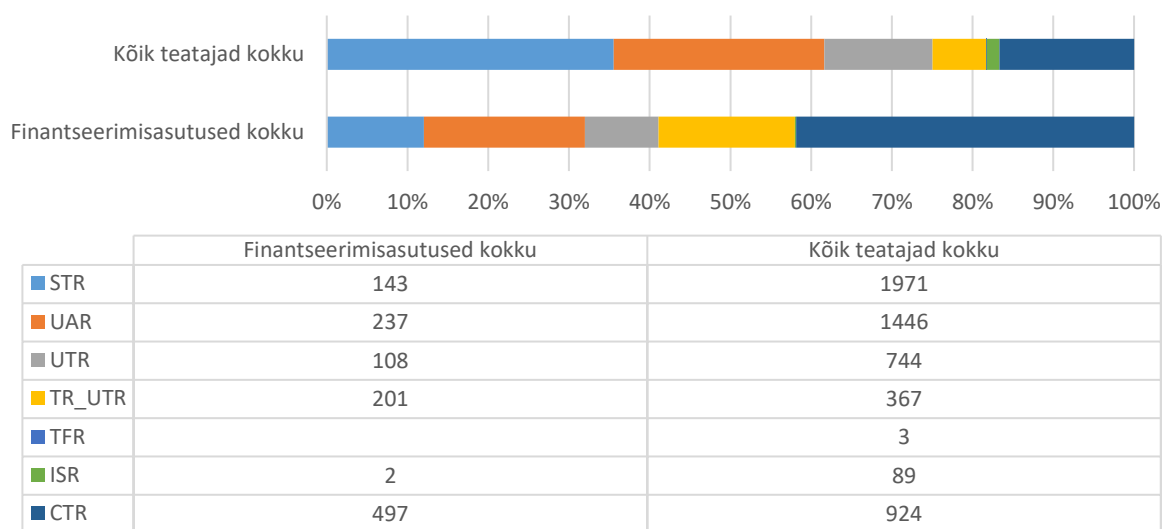
* Märkus: 2020. aasta algusest kasutab rahapesu andmebüroo (RAB) teadete statistika puhul uut meetodikat ja seega erinevad numbrid mõnevõrra varasemates aastaraamatutest avaldatust. Meetodikas toimus mitmeid muudatusi. Esiteks ei arvestata nüüdsest teadete hulka piiriülese levitamise kaudu saadud teateid (XBD, *cross-border dissemination*). Teiseks, kui varasemates aastaraamatutes võeti teadete arvu arvestamisel aluseks teate RABis registreerimise aeg, siis alates 2020. aastast teate RABile saatmise aeg. Lisaks muudeti põhjalikult kahtluse liikide ja indikaatorite süsteemi. Seoses üleminekuga uuele süsteemile ei ole indikaatorite info varasemate aastatega üks-ühele võrreldav.

Selgitused: RP – rahapesu; TR – terrorismi rahastamine; CTR – teade sularahatehingust üle piirsumma; STR – kahtlase tehingute teade (RP); UTR – ebahariliku tehingu teade (RP); UAR – ebahariliku tegevuse teade (RP);

TR_UAR – ebahariliku tegevuse teade (TR); ISR – rahvusvahelise sanktsiooni kahtluse teade; TFR – terrorismi rahastamise kahtluse teade.

Maksevahendus hõlmab ka teateid, kus teatega seotud tegevusalaks on märgitud mittedularahaliste maksevahendite väljastamine ja haldamine.

Võrreldes kõikide RABile 2019. aastal saadetud teadetega, oli finantseerimisasutuste puhul suhteliselt vähem rahapesukahtlusega teateid: kahtlase tehingu teateid (STR), ebahariliku tegevuse teateid (UAR) ja ebahariliku tehingu teateid (UTR). Finantseerimisasutused domineerivad terrorismi rahastamise teadete (TR_UTR) ja summapõhiste teadete (CTR) saatjatena.

Joonis 1. Finantseerimisasutuste ja kõikide teatajate poolt RABile 2019. aastal saadetud teadete jagunemine kahtluse liigi kaupa.

Teate saatmise põhjusena märgitud indikaatorid on finantseerimisasutuste puhul mitmekesised, kuid selgelt tõusevad esile kindlad teatamise indikaatorid: 108-st saadetud UTRist 53 puhul on teataja peamiseks indikaatoriks märkinud 2.1 (Ebaharilik tehing sularahaga) ja 237-st UARist 128-l indikaator 5 (Ebaharilikud tehingud kontol). STRide puhul on teatamise indikaatorid mitmekesised, selgelt domineerivad esile ei tõuse. Terrorismi rahastamise teadete puhul on valdavalt märgitud teate saatmise põhjusena (201-st 121 puhul) indikaator 1.1 (Tehingus osalev füüsiline isik on sündinud riskiriigis) ja 54-l indikaator 1.4 (Tehingus osalev füüsiline isik on seotud riskiriigis registreeritud juriidilise isiku või muu ühendusega). Juhime tähelepanu, et üksnes riskiriigiga seotus ei ole teatamise aluseks.

Finantseerimisasutustelt saadud teadetel on oluline roll ka RABi analüüsi vaates. 1188-st finantseerimisasutuse 2019. aastal saadetud teatest **298** ehk ca neljandiku suunas RAB süvaanalüüsi.

2019. aastal kasutas RAB Eesti uurimisasutustele tehtud edastustes finantseerimisasutuste teadetes sisalduvat infot 232 korral.

Samuti peame oluliseks välja tuua, et fakt, et edastustes kasutati vaid osa teadetest, ei tähenda, et ülejäänud teated ei oleks olulised. Tihti ilmneb teadete olulisus teatud viitajaga, kui lisandub

infot teates sisaldunud isikute, tehingute, pangakontode vms kohta. Teadete pinnalt võib avastada puuduoleva infokillu, mis võib viia suurema kuritegeliku skeemi avastamisele või lihtsalt võib illustreerida turul esinevaid trendide ja tüpoloogiad.

Finantseerimisasutuste teadete kvaliteet ja soovitused tulevikuks

Seoses sularahateadetega võib viimasel ajal tähendada suundumust, et mitme omavahel seotud tehingu kohta esitatakse eraldi teated (kui nende summa kokku on üle 32 000 euro), aga tuleks esitada üks teade kõigi seotud tehingute kohta. Juhul kui peale teate esitamist on samal kalendriaastal sama isikuga tehtud uuesti sularahatehinguid, tuleb viidata eelnevale teatele, millal teatamiskohustuse piiri ehk 32 000 eurot ületati.

Finantseerimisasutused teavitavad RABi ka kliendisuhete sõlmimise hetkel ja/või kliendisuhete kestel avastatud võimalikest identiteedivargustest ja võltsitud dokumentide kasutamisest. Viimasel juhul on väga oluline märkida isikute juurde nende sünniajad/isikukoodid, võimalusel lisada dokumendid, mis võimaldavad isikuid paremini tuvastada, kuivõrd enamus selliseid kliente on välismaa isikud. Teadete puhul on näha, et paljudel juhtudel seda ei tehta. Teadete analüüs näitab ka, et esineb juhtumeid, kus tehingud on lõpuni viidud olenemata sellest, et asjaolud vara päritolu kohta on ebaselged. Seda ei tohiks teha.

Valuutavahetuse puhul näitab rahapesukahtlusega teadete (STRide) analüüs, et märkimisväärsel osal juhtudest rakendatakse hoolsusmeetmeid tagantjärele. See tähendab, et tehingud viiakse lõpuni (või jäetakse teatesse märkimata, et tehingut ei ole ikkagi lõpuni viidud) ja teade esitatakse RABile hiljem, kui isikuid seostatakse meedias kuritegeliku tegevusega või kui ilmneb politsei huvi, kuigi kahtlust äratav info pidi teatajale juba enne tehingu tegemist teada olema. Samuti on sarnased teated tihti erinevate indikaatoritega (UAR ja UTR), erinevatel kontaktisikutel on erinevad arusaamad indikaatorite tähendusest.

TFR teadetest enamik on esitatud põhjusel, et üks või teine tehingu osapool on seotud riskiriigiga. Juhime tähelepanu, et üksnes see, kui isik on pärit riskiriigist, ei ole teatamise aluseks. Ka rahapesu andmebüroo juhendis (kättesaadav RABi veebilehel juhendite osas: <https://www.politsei.ee/et/juhendid>) on tähelepanu pööratud, et riskiriikidega seotud ebaharilike tehingute puhul, kui isik või tehing on seotud kõrge terrorismiohuga piirkonnaga (riskiriigiga), mille järgi valitakse indikaator TFR 1.1-1.6, tuleb lisaks põhiindikaatorile märkida ka üks või mitu juhendis nimetatud indikaatorit. Tehingu kirjeldusse tuleks sellisel juhtudel kindlasti lisada info, kelle osas on teataja tuvastanud riskiriigi seotuse. Osadel juhtudest on see jäetud tegemata.

Segadust tekitab teatajatele teadete liigitamine. Esineb teateid, kus teate liigiks on märgitud UTR (ebahariliku tehingu teade), kuid tegelikkuses on teate saatmise põhjuseks see, et isik pärineb riskiriigist või saadetakse rahalisi vahendeid riskiriiki. Sel puhul peaks esitama terrorismi rahastamise teate (TR_UAR) teate, mitte UTR-i, mis on sisult rahapesuga seonduv ebahariliku tehingu teade. Samuti on paljudes UTR teadetes välja toodud mitmeid tehinguid, seal juhul peaks teate liigina kasutama ebahariliku tegevuse teadet (UAR). Esineb ka vastupidiseid juhtumeid: teate liigiks on märgitud UAR, kuid teate sisus on välja toodud vaid

üks kahtlane tehing. Enamasti on UTR teated siiski õigesti määratletud, arusaadavad ning igati asjakohased.

RAB on senisest oluliselt enam hakanud pöörama tähelepanu kohustatud isikute rahvusvahelise sanktsiooni seaduse (RSanS) alusel kohaldatavatele hoolsusmeetmetele. Sestap lisame soovitusena tulevikuks, et juhul, kui tekib vajadus esitada teade RSanS alusel, palume teatele alati lisada nii sanktsiooni kehtestava õigusakti kui võetud meetmete andmed. Teatesse tuleb märkida, millise õigusakti millises konkreetses punktis sätestatud konkreetset piirangut ja kelle osas rakendatakse. Ei piisa, kui teade saadetakse põhjendusel „Esineb EU listis“. Teade peab sisaldama infot, millises nimekirjas isik esineb, milliseid meetmeid võtma peab ja mida on teataja teinud, et nõudeid täita.